

DANIELA ANA-MARIA RADU

*ELEMENTE DE CULTURĂ ȘI
CIVILIZAȚIE CREȘTINĂ*

NOTE DE CURS

Copyright © 2008 **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

Editurii Pro Universitaria

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Moise îl nascu pe Noe și Noe îl nascu pe Eunuch și Eunuch îl nascu pe O'Halloran și O'Halloran îl nascu pe Guggenheim și Guggenheim îl nascu pe Agendath și Agendath îl nascu pe Netaim și Netaim îl nascu pe Le Hirsch și Le Hirsch îl nascu pe Jesurum și Jesurum fi nascu pe MacKay și MacKay îl nascu pe Os-trolopsky și Ostrolopsky îl nascu pe Smerdoz și Smerdoz îl nascu pe Weiss și Weiss îl nascu pe Schwartz și Schwartz îl nascu pe Adrianopoli și Adrianopoli îl nascu pe Aranjuez și Aranjuez îl nascu pe Lewy Lawson și Lewy Lavvson îl nascu pe Ichabudonosor și Ichabudonosor îl nascu pe O'Donnell Magnus și O'Donnell Magnus îl nascu pe Christbaum și Christbaum îl nascu pe Ben Maimun și Ben Maimun îl nascu pe Dusty Rhodes și Dusty Rhodes îl nascu pe Benamor și Benamor îl nascu pe Jones-Smith și Jones-Smith îl nascu pe Savorqnanovici și Savorqnanovici îl nascu pe Jasperstone și Jasperstone îl nascu pe Vingtetunieme și Vingtetunieme îl nascu pe Szombathely și Szombathely îl nascu pe Virag și Virag îl nascu pe Bloom et vocabitur noraen eius Emmanuel.

(James Joyce, Ulise, traducere din engleză de Mircea Ivănescu, Ed.

Univers, 1984)

INTRODUCERE

Creștinismul poate fi abordat ca fenomen psiho-socio-cultural, ca element constitutiv al grilei culturale a societăților unde a existat. Profilul individualităților modelate în zona sa de iradiere are o anumită structură cognitivă și afectivă, o anumită percepție a vieții, un anumit tip de mentalitate.

Cristalizarea creștinismului de-a lungul istoriei nu a reprezentat un proces fastuos, ci o suită de diviziuni, rupturi, alegeri de multe ori dramatice, lupte și schimbări la nivelul conștiințelor și structurilor sociale. Dincolo de vicisitudine și eroare, acest fenomen religios secular a oferit o patrie spirituală pentru milioane de oameni: creștinătatea desemnează calitatea de a fi creștin, de a simți comuniunea cu cei care au aceleași valori.

Creștinismul a oferit posibilitatea oamenilor simpli de a se exprima și marilor spirite de a aprofunda intuițiile lor asupra realităților și misterelor existenței și efemerului.

Din momentul în care s-a cristalizat a reprezentat dincolo de doctrină, și luptă, și agonie, și pregătire pentru viață și sensul acesteia. Creștinismul nu oferă modele prefabricate, gata finisate dar oferă însă libertatea de a găsi sensul, pentru că, pacea vine după luptă, iar lumina după întuneric. A trăi, a lupta, a lupta pentru viață și a trăi prin luptă reprezintă un profil uman.

Creștinismul a creat premisele unui model cultural axat pe libertate de a alege, iubire necondiționată, luptă și trăire pentru un sens. Oamenilor le rămâne să perceapă vigoarea a ceea ce acest curent uman a propus, să privească realist și lucid, nedeformat, esența mesajului creștin.

Notele de curs se doresc a reprezenta un suport informațional pentru

studenții Facultății de Științe Politice la disciplina Istoria culturii și civilizației creștine, disciplină care conturează anumite repere fără de care ființa umană, într-o societate a multidimensiunii informației, nu s-ar putea insera, nu ar putea descifra noul, nu ar putea modela sensul prezent fără a articula trecutul către viitor.

I. Cultură și civilizație. Civilizația creștină, parte a civilizației universale

Este deosebit de important să se perceapă nuanțele termenilor de cultură, respectiv civilizație. Modelarea personalităților presupune interacțiunea unui complex de factori. Cultura este modelul bazal care oferă reperele inițiale, care modelează temperamentele și le transformă în personalități individuale, iar în funcție de particularitățile spațiilor, oamenii își delimitează caracteristicile personale, creează la rândul-le produse de cultură și civilizație. Dincolo de concepte, cultura și civilizația reprezintă realități pe care trebuie să le adaptăm cu delicatețe structurilor individuale, pentru a reuși să delimităm spiritul civilizator al traiului laolaltă. Actul percepției culturale reprezintă un salt ontologic iar conștientizarea reproducerii identităților prin cultură un punct vital pentru articularea structurii sociale.

Scheletul mai jos prezentat se încearcă a fi o primă inițiere. Ca și în cazul cursurilor ulterioare, informația trebuie completată.

1. Concepte utile în definirea culturii
2. Sensuri ale conceptului de cultură
3. Delimitarea conceptului de cultură.
4. Raportul cultură - civilizație. Piramida lui Maslow
5. Funcții ale culturii
6. Cultură și civilizație creștină

1. Concepte utile în definirea culturii.

Cultura se înglobează în comportamentul uman sub formă de convingeri, mentalități, acțiuni, devenind un adevărat act cultural de conduită. Presupune: valori, norme, moravuri, tradiții.

Valorile sunt reprezentările pe care le au oamenii despre bine și rău, frumos și urât, onestitate, responsabilitate, adevăr, justiție etc. Valorile sunt obiecte ale dorinței, repere care creează coordonatele acțiunilor individuale și colectivităților umane. Sistemele valorice sunt ierarhice și unitare. Chiar dacă pentru anumiți indivizi este prevalentă, spre exemplu, valoarea economică sau, după caz, cea estetică, valorile sunt orientate vertical și creează un soi de interacțiune sistemică la nivel individual, mediostructural, macrostructural. De regulă structura socială este o rețea care se formează în urma interacțiunilor în funcție de anumite valori individuale, altfel spus, indivizii se asociază în grupuri (producătoare la rândul lor de norme sociale), în instituții cu diverse funcții de reglare socială, socializare și control; grupurile și instituțiile interacționează și creează structura socială a sistemului social general. Valorile promovate în cadrul unei societăți determină calitatea vieții, grila justiției sociale, a calității vieții, a mobilizării conștiinței colective, etc.

Valorile creează armonie pentru structura umană și se completează, fapt pentru care nu trebuie îndepărtată valoarea frumosului pentru cea a adevărului, ci trebuie îndepărtat urâtul și tot ceea ce se opune adevărului. Altfel spus se încurajează aspirația spre o multitudine valorică (există mai multe forme, nuanțe ale frumosului – mai ales în timpurile prezente -), nu orientarea spre nonvaloare.

Normele – Valorile se transpun în norme, devin reguli de comportament pe care membrii societății le însușesc și le respectă. Normele contribuie la cimentarea grilei care presupune ordine într-o societate. Asigură coerența și în funcție de acestea indivizii participă la viața socială având conștiința spațiului personal și a respectului minim pe care-l presupune conviețuirea socială.

Tradiții – Acceptate și însușite, normele se transmit din generație în generație, devenind astfel tradiții. Sunt rezultatul experiențelor repetate, încercărilor reușite sau nereușite, eșecurilor și victoriilor. Noile generații preiau tradițiile, le îmbogățesc, le transformă în modele pragmatice în vederea racordării la condițiile existenței. Ar fi interesantă pentru cercetători o analiză a unui spațiu social unde raportul dintre tradiție și inovație nu ar opri progresul și schimbarea.

Moravurile – reprezintă criteriile tradiționale de apreciere a binelui și a răului, a comportamentelor umane. Decurg din practica vieții sociale iar colectivitățile cu mare stabilitate în timp sunt fidele moravurilor. Există spații unde claritatea relațiilor umane creează un sentiment neechivoc de apartenență și siguranță, dar tot aceleași spații sunt creatoare de moravuri care îngreunează de multe ori lejeritatea relațiilor și libertățile individuale.

2. *Sensurile conceptului de cultură.*

Etimologic, conceptul de cultură își are rădăcina în latinescul *colo, colere* care înseamnă a lucra pământul dar și a locui. Veritabila junglă conceptuală a durat mai mult de două milenii, a creat o inflație de semnificații și marea problemă era lipsa de conceptualizare. Sistematizând, sensurile conceptului de cultură sunt:

- ◆ *sensul subiectiv* – (cultură spirituală) reprezintă acțiunile de modelare a spiritului și corpului precum și efectele acestor acțiuni.
- ◆ *sensul obiectiv* – (cultură materială sau civilizație) desemnează totalitatea obiectelor create de om, transformate sau umanizate de acesta pentru a organiza și a stăpâni natura.
- ◆ *sensul etnologic* – cuprinde totalitatea acțiunilor umane, în multitudinea și diversitatea lor, atât latura spirituală cât și cea materială a culturii. Conform acestui sens, considerat a fi cel mai cuprinzător sens al culturii, omul și cultura sunt părți coextensive în cadrul sistemului social.
- ◆ *sensul restrictiv* (cultura rafinată, academică, iluministă, antibovaristă) – produsele superioare ale spiritului – știința, arta, literatura, religia, ideile politice și sociale, obiceiurile nobile.

Comentarii:

Se poate sesiza o cizelare în timp a conceptului de cultură, astfel că, de la cultura *agrorum*, ca punct inițial de pornire, se ajunge la cultura *animi*, la emanciparea spiritului.

3. Delimitarea conceptului de cultură.

Cultura reprezintă ansamblul articulat al manierelor de gândire, simțire și acțiune, mai mult sau mai puțin formalizate care, fiind învățate și împărtășite de mai multe persoane, contribuie în manieră obiectivă și totodată simbolică la constituirea acestor persoane într-o colectivitate specifică și distinctă. (Rocher, 1986).

Din definiția prezentată anterior se desprind următoarele caracteristici esențiale ale culturii:

- ◆ desemnează toate activitățile umane (gândire, simțire, acțiune);
- ◆ are un grad de formalizare mai mare la nivelul științelor, legilor, ritualurilor dar și în cazul tehnologiilor, structurilor birocratice;
- ◆ este formalizată mai puțin la nivelul artelor;
- ◆ este comună unui anumit număr de persoane și din acest punct de vedere are caracter colectiv;
- ◆ modelele propuse facilitează comunicarea între indivizi;
- ◆ prin dimensiunile obiective și simbolice ale culturilor, grupurile sociale se conturează ca fiind stabile, ca având unitate și specificitate;

Realistii utilizează în definirea culturii utilizarea simultană atât a elementelor spirituale cât și a elementelor materiale ale manifestărilor umane. Pentru Peter Sorokin, Tudor Vianu, Sigmund Freud, cultura reprezintă o concepție dar și o realitate.

Astfel, Freud afirma că „prin cultură se înțelege tot ceea ce ridică viața umană deasupra condițiilor de animalitate și refuz să separ cultura de civilizație.”

Cea mai vehiculată definiție a culturii și în același timp cea mai cuprinzătoare, aparține perspectivei realiste conform căreia cultura reprezintă totalitatea valorilor materiale și spirituale create în procesul istoric de afirmare a omului ca om-proces care evidențiază progresul omenirii în cunoașterea, transformarea și stăpânirea naturii, a societății și a cunoașterii însăși.

Subiectiviștii abuzează în definirea culturii de sensurile restrictive și subiective, astfel că, pentru Eduard Sapir, George Herbert Mead, Ralph Benedict cultura

este.”produsul activității spirituale a popoarelor și a personalităților de elită”.

Din cele mai sus prezentate se pot desprinde următoarele interpretări:

- ◆ Spiritualitatea este similară culturii iar obiectivitatea civilizației;
- ◆ Francezii desemnează prin civilizație tot ceea ce este cultural, iar nemții prin kultur tot ce aparține civilizației: contradicție care argumentează opțiunile divergente într-un astfel de domeniu;
- ◆ Opunerea exagerată a culturii la civilizație: cultura reprezintă principiul activ, pur, spiritual iar civilizația forma grosieră, născută în faza de regres a culturii. În acest sens se poate exemplifica: O. Spengler – „Istoria universală este istoria marilor culturi sau istoria sufletului. Iar când cultura nu mai are posibilități de creștere decade în civilizație.”

4. Raportul cultură - civilizație.

- ◆ Orice societate umană nu poate exista fără o matrice culturală (oricât ar fi de simplă aceasta) iar orice ființă umană este culturală în sensul că participă la o anumită cultură și civilizație;
- ◆ Conceptul de civilizație include toate mijloacele cu ajutorul cărora omul se adaptează mediului fizic și social, pe care îl supune, îl organizează, îl transformă pentru a i se putea integra; tot ceea ce face apel la satisfacerea nevoilor materiale, confortului și securității materiale individuale și colective reprezintă civilizația. În sfera civilizației figurează elementele de natură utilitară: alimentație, locuință, îmbrăcăminte (mai puțin podoabele), construcții publice și mijloace de comunicație, tehnologia, activitățile economice și administrative, organizarea socială, politică, militară, juridică.
- ◆ Cultura delimitează atitudinile și operele aflate în directă legătură cu domeniul spiritului și al intelectului: inițiere spre creație, căutare de frumos, „regăsire în celălalt”. Astfel, sferei culturii îi aparțin: datinile și obiceiurile, credințele și practicile religioase, ornamentele și divertismentele, operele de știință, filozofie, literatură și muzică, arhitectura, pictura, sculptura și artele decorative aplicate.
- ◆ Comunicarea dintre cultură și civilizație se manifestă și este o realitate care se adaptează diversității umane. Opțiunea indivizilor este orientată spre căutarea sensului, a armoniei, a unei mai bune calități a vieții. Dacă sensul, armonia și